

„Postępy Fizyki”

Profesor Jan Stankowski na Wydziale Fizyki UAM, 28.05.2009 w czasie uroczystości nadania audytorium imienia Arkadiusza Piekary

Jan Stankowski (01.01.1934-04.09.2009)

W rocznicę śmierci

„ Rozmawia pani z człowiekiem, który miał szczęśliwe życie. Z fizykiem szczęśliwym...” Tak rozpoczął Profesor Jan Stankowski rozmowę z dziennikarką Gazety Wyborczej w 2005 roku, przeprowadzoną w 30-lecie Instytutu Fizyki Molekularnej PAN. Nie było w tym nic kokieterii, Profesor był szczęśliwym człowiekiem.

Profesor ukończył szkołę podstawową w 1947 roku we Wschowie. Naukę we wschowskim liceum przerwał, pragnąc zostać, jak jego Ojciec, zegarmistrzem. Dzięki siostrze Halinie wrócił do nauki i wkrótce zaczął być fizykiem eksperymentalnym, zainspirowany książeczką „Dzieje świecy” Michała Faradaya oraz książkami Arkadiusz Piekary „Fizyka stwarza nową

epokę” oraz „Elektryczność i budowa materii”. Wkrótce został laureatem I Olimpiady Fizycznej. Po magisterium (1956) i doktoracie (1960) na Wydziale Fizyki UAM (promotorem był Arkadiusz Piekara) kariera naukowa Profesora potoczyła się bardzo szybko. Już w 1979 roku został członkiem korespondentem, a w 1998 – członkiem rzeczywistym Polskiej Akademii Nauk.

Początki działalności naukowej Profesora to badania ferroelektryków. Włączenie się w nurt na światowym poziomie wymagało konstrukcji własnej aparatury. I tak do badań ferroelektryków domieszkowanych jonami paramagnetycznymi został zbudowany jeden z pierwszych w Polsce spektrometr EPR. Profesor zainicjował zastosowanie wysokich ciśnień, zarówno w spektroskopiach, jak i badaniach dielektrycznych. Badania wysokociśnieniowe EPR i NQR m.in. doprowadziły do wykrycia nowych faz w kryształach z kompleksami sześćoamminowymi. Wybitnym osiągnięciem była konstrukcja masera amoniakalnego. Spektroskopia rozwijała się, a tymczasem Profesora zainteresowała kriogenika.

Oprócz tak znacznych dokonań naukowych Profesor ma bardzo istotne osiągnięcia organizacyjne. Jest współzałożycielem i pierwszym dyrektorem Instytutu Fizyki Molekularnej PAN w Poznaniu. Z jego inicjatywy powstał przy IFM PAN zakład konstrukcyjny spektrometrów EPR RADIOPAN, sprzedawanych w Polsce i za granicą. Trudno wyliczyć wszystkie osiągnięcia, członkostwa w wielu komitetach redakcyjnych międzynarodowych czasopism naukowych i otrzymane odznaczenia. Warto wspomnieć, że Profesor Stankowski organizował co dwa lata międzynarodowe konferencje RAMiS, na które, dzięki autorytetowi Profesora, przyjeżdżali do Poznania fizycy światowej sławy (wśród nich laureat Nagrody Nobla, Alex Müller).

Profesor, zafascynowany kriogeniką, w 1977 roku utworzył Zakład Niskich Temperatur na terenie Zakładu Odgazowania Gazu Ziarnnego (obecnie PGNiG) w Odolanowie (130 km od Poznania). Dzięki temu pracownia na terenie zakładu dostawała wtedy niezwykle drogi ciekły hel za darmo. Profesor przez wiele lat kierował działalnością tego zakładu. Wśród wielu osiągnięć należy wymienić badania dielektryczne ciekłego helu, które pozwoliły wyznaczyć polaryzowalność elektryczną ^4He w zakresie od 4.2-1.4K. Zainicjowane też zostały badania dielektryczne szkieł protonowych. Po odkryciu nadprzewodnictwa wysokotemperaturowego Profesor jako jeden z pierwszych zaobserwował zjawisko Magnetycznie Modulowanej Absorpcji Mikrofalowej, zastosowanej później do badania domieszkowania fullerenów i w badaniach gigantycznego magnetooporu. Zawsze

interesowały go nowe tematyki badawcze w fizyce światowej, które natychmiast podejmował i rozwijał.

Fizyka była dla Profesora pasją i lubił dzielić tę pasję z młodymi adeptami fizyki. I tak powstały odbywające się każdego roku Warsztaty Naukowe „Lato z Helem” w Odolanowie. Biorą w nim udział uczniowie szkół średnich i studenci, z których wielu zostało dobrymi fizykami. W trakcie Warsztatów codziennie rano zaproszony gość, wybitny fizyk, wygłasza wykład. Aby odbiec od konwencji konferencji, wykładowca ma czas aż do obiadu. Wykłady są trudne, aby nie pokazywać fizyki w uproszczonej postaci. Po obiedzie zaś młodzież wykonuje w pracowni eksperymenty pod okiem kadry naukowej. Ostatnie jubileuszowe XXV „Lato z Helem” odbyło się już bez obecności Profesora /www.ifmpan.poznan.pl/latozhelem. Te wyjątkowe Warsztaty Naukowe dla uzdolnionej młodzieży są nadal organizowane przez doc. dra hab. Zbigniewa Trybułę, kierownika Zakładu Niskich Temperatur i mgr Małgorzatę Trybułę.

„Lato z Helem” 2007 „Nanostruktury”. Profesor prowadził wykład zawsze z demonstracjami!

„Lato z Helem” 2007: Profesor z zaproszonym wykładowcą i kadłą; od lewej: doc.dr hab. Wojciech Kempniński, dr Szymon Łoś, Prof.dr hab. Jan Stankowski, Prof.dr hab. Józef Barnaś (UAM i IFM PAN) - zaproszony wykładowca, mgr Małgorzata Trybuła, doc.dr hab.Zbigniew Trybuła, doc.dr hab. Lidia Piekara-Sady

Profesor był pasjonatem fizyki, uprawiania jej i popularyzowania. Obdarzony był niezwykłą intuicją badawczą i charyzmatyczną osobowością. Straciliśmy wybitnego, wszechstronnego fizyka, który wypromował 30 doktorów, napisał ponad 300 prac i kilka podręczników. Był Mistrzem, który zarażał swoją pasją i inspirował.

Lidia Piekara-Sady
Stefan Wapłak
Instytut Fizyki Molekularnej PAN
w Poznaniu